

Vertaissuhteiden havainnointi sosiogrammin avulla

Ryhmämuotoisessa varhaiskasvatuksessa vertaissuhteet ovat keskeisiä. Lapset oppivat toinen toisiltaan tietoja, taitoja ja asenteita, mutta erityisesti vertaissuhteet vaikuttavat lapsen kokemukseen omasta osallisuudestaan ja arvostaan yhteisössä. Vertaissuhteiden tietoinen tukeminen on yksi tärkeimmistä tehtävistä varhaiskasvatuksessa.

Lapsiryhmän vertaissuhteita voidaan tarkastella sosiometrisen mittaamisen avulla. Mittaaminen kannattaa tehdä säännöllisesti vähintään kaksi kertaa vuodessa, yhdistämällä lapsilta kysymällä saatua tietoa havainnointiin. **Tietoja tulee käyttää sensitiivisesti, jotta kukaan lapsista ei tule leimatuksi kerätyn tiedon vuoksi.**

1. Kysy

Haastattele jokaista lasta heidän kaverisuhteistaan. Kysy esim.

Ketkä ovat tärkeimmät kaverisi?

Keiden kanssa haluaisit leikkiä?

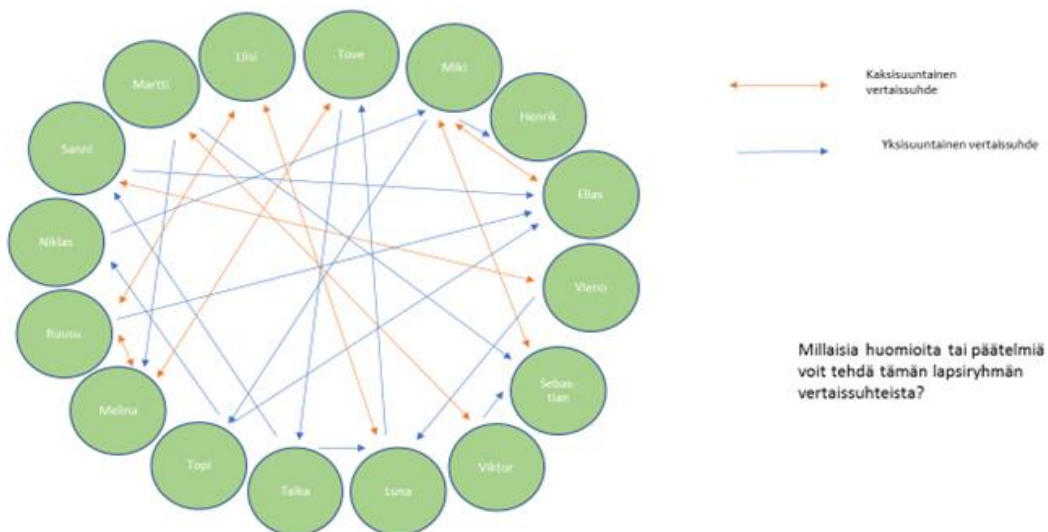
2. Kerää

Kokoa tiedot ryhmän lapsista kuvioon ja/ tai taulukkoon.

Merkitse eri värein tai muodoin tietoja vertaissuhteiden laadusta.

Havainnoi lapsia esim. vapaan leikin tilanteissa, ja kirjaa kuvioon, vastaavatko havaintosi lapsen kertomaa.

Esimerkki sosiogrammista

3. Reflektoi

Tarkastele vertaissuhteita. Löytyykö jokaiselle lapselle vastavuoroisia kaverimainintoja? Mitä keräämäsi tiedot kertovat lasten kaveritaidoista? Herääkö joidenkin lasten osalta huoli? Kenen kaveritaidot näyttävät vahvoilta?

4. Kehitä

Millaisia pedagogisia interventiota voitte tehdä, jotta vertaissuhteet lapsiryhmässänne vahvistuvat? Miten tuette riskiryhmässä olevien kaveritaitoja ja vertaissuhteiden rakentumista?

Lasten vertaissuhteiden pedagoginen dokumentointi

Ryhmämuotoisessa varhaiskasvatuksessa vertaissuhteet ovat keskeisiä. Lapset oppivat toinen toisiltaan tietoja, taitoja ja asenteita, mutta erityisesti vertaissuhteet vaikuttavat lapsen kokemukseen omasta osallisuudestaan ja arvostaan yhteisössä. **Vertaissuhteiden tietoinen tukeminen on yksi tärkeimmistä tehtävistä varhaiskasvatuksessa.**

Lapsiryhmän vertaissuhteita voidaan tarkastella sosiometrisen mittaamisen avulla. Mittaaminen kannattaa tehdä säännöllisesti vähintään kaksi kertaa vuodessa, yhdistämällä lapsilta kysymällä saatua tietoa havainnointiin.

Sosiometrian käsitteen on kehittänyt J.L. Moreno. Sosiometrialla tarkoitetaan ryhmän rakenteeseen ja vuorovaikutussuhteisiin liittyvää oppia, jolla tutkitaan henkilöiden välisiä siteitä tarkastelemalla heidän valintojaan. Ryhmässä tapahtuvat asiat ovat sosiometrian avulla mitattavissa ja hallittavissa.

Havainnointiin verrattuna sosiometriassa on se etu, että jäsenet itse kertovat suhteistaan, jolloin voidaan päästä lähemmäksi sisäistä kokemusta. Sosiometrialla pyritään tekemään näkyväksi sosiaalisen todellisuuden näkymätöntä puolta. Sosiometrian mittauskohde eli yksilöiden merkitys toisilleen on olemassa jo ennen mittausta, mutta se on epämääräinen ja osittain henkilöiden salattuun yksityiseen maailmaan kuuluva asia. Mittaaminen antaa myös välineitä käsitellä valintatilanteita ja sen avulla voidaan ymmärtää, minkälainen rooli yksilöillä on eri suhteissaan. Sosiometriassa ihminen nähdään sekä valitsijana että sosiaalisen verkoston osana. Ihmiselle on tärkeää olla yhteisön jäsenenä ja pystyä toimimaan sen vuorovaikutussuhteissa riittävän hyvin. (Kopakkala 2011, 122–124; Niemistö 2004, 128–129.)

Moreno jakaa sosiaalisen todellisuuden kahteen tekijään: ulkoiseen todellisuuteen ja sosiometriseen matriisiin. Ulkoiseen todellisuuteen kuuluvat näkyvät ja havaittavissa olevat ryhmät, ja sosiometrisellä matriisilla voidaan tutkia vähemmän näkyvää ryhmädynamiikkaa. Niemistö (2004) esittelee myös Morenon mielenkiintoisen oletuksen sosiodynaamisesta vaikutuksesta. Sosiodynaaminen vaikutus on ilmiö, jossa yksilöiden positiiviset, negatiiviset ja neutraalit valinnat ovat jakautuneet epätasaisesti ryhmän jäsenten kesken. Näillä ihmissuhdevalinnoilla on taipumus kasautua, eli esimerkiksi positiivisia valintoja saaneet yksilöt saavat niitä jatkossakin paljon. (Niemistö 2004, 128–129, 131.)

Ryhmädynamiikkaan sisältyy ryhmän sisälle muodostunut sosiaalinen rakenne. Ryhmään kuuluvat arvioivat toisensa statuksen perusteella, jolloin muodostuu hierarkkinen järjestys. Statusta eli

jäsenten välisiä preferenssejä selvitetään sosiometrisellä mittaamisella. Usein kartoitetaan suosikit, torjutut ja johtajat. Näin saadaan tieto vain pienen ryhmän statuksista. Tutkittavilta kysytään esimerkiksi nimilistan tai ryhmäkuvan avulla, kuinka mielellään he ovat kanssakäymisissä kunkin ryhmän jäsenen kanssa. Arviointiasteikko voi olla esimerkiksi 1-5 tai 1-3. Haastattelijan tulee huolehtia siitä, että jokainen tutkittava käyttää koko arviointiasteikkoa ja arvioi jokaista ryhmän jäsentä. (Laine 2005, 197–199.)

Tutkittavien vastauksista kootaan matriisi. Matriisista ilmenee tutkittavien pisteetykset ja niiden kohteet. Kunkin tutkittavan saamat pisteet lasketaan yhteen, jolloin saadaan tietoa esimerkiksi siitä, ketkä tutkittavista ovat suosittuja. Matriisin pohjalta piirretään sosiogrammi. Sosiogrammissa on graafisesti kuvattu ryhmän sisäinen sosiaalinen rakenne. (Himberg & Jauhiainen 2005, 133.) Sosiometrinen rakenne tulee näkyväksi ihmisten valintojen myötä ja tietoisuus ryhmän valinnoista muuttaa rakennetta. Yleensä ihmisiä tutkittaessa heille on hyvä kertoa tulokset, mutta sosiometrisen testin tulokset voivat olla suoraan kerrottaessa haitallisia. Tulokset kuitenkin auttavat ryhmää eteenpäin tuomalla esiin kehitystä ja vuorovaikutusta haittaavia tekijöitä. (Kopakkala 2011, 123, 125.)

Lähteet:

Himberg, L. & Jauhiainen, R. (2005). Suhteita, minä, me ja muut. Helsinki: WSOY.

Kopakkala, A. (2011). Porukka, jengi, tiimi. Ryhmädynamiikka ja siihen vaikuttaminen. Helsinki: Edita.

Laine, K. (2005). Minä me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava.

Niemistö, R. (2004). Ryhmän luovuus ja kehitysehdot. Helsinki: Palmenia.